

РІШЕННЯ

РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Здобувач ступеня доктора філософії **Отряжий Павло Анатолійович**, 1996 року народження, громадянин України, має вищу освіту. У 2020 році закінчив Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, здобув повну вищу освіту та отримав диплом магістра з відзнакою за спеціальністю 091 «Біологія». З листопада 2020 року і до теперішнього часу навчається в аспірантурі відділу еволюційної морфології Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України. Брав участь у виконанні дослідницького проєкту НФДУ 2020.02/0247 «Цілісність організму ссавців як фактор стійкості при водному та повітряному способах життя (на прикладі скелетних ознак)». У період аспірантури отримав дві стипендії, що надали можливість пройти річне стажування в Університеті Фрібурга та музеї JURASSICA (Швейцарія), де проходив стажування протягом 2022–2024 років. Виконав акредитовану освітньо-наукову програму 48159 «Біологія (зоологія, ентомологія, паразитологія)» за спеціальністю 091 «Біологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України від 24 червня 2025 року № 19 (протокол № 6) у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради:

Гумовський Олексій Васильович – доктор біологічних наук (03.00.09 - ентомологія), завідувач відділу систематики ентомофагів та екологічних основ біометоду Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України.

Рецензентів: **Некрасова Оксана Дмитрівна** – кандидатка біологічних наук (03.00.08 - зоологія), провідна наукова співробітниця відділу моніторингу та охорони тваринного світу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України.

Аністратенко Ольга Юріївна – кандидатка геологічних наук (04.00.09 - палеонтологія і стратиграфія), старша наукова співробітниця відділу фауни та систематики безхребетних Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України.

Офіційних опонентів:

Волох Анатолій Михайлович – доктор біологічних наук (03.00.08 - зоологія), професор кафедри геоекології і землеустрою Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, МОН України.

Рідуш Богдан Тарасович – доктор географічних наук (11.00.04 - геоморфологія та палеогеографія), завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, МОН України,

на засіданні **16 вересня 2025 року** прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 09 «Біологія» **Отряжому Павлу Анатолійовичу** на тему «Морфологічна еволюція справжніх тюленів (*Phocidae* Gray, 1825) Паратетису»), за спеціальністю 091 «Біологія».

Дисертацію виконано в Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, місто Київ.

Науковий керівник - доктор біологічних наук, провідний науковий співробітник відділу еволюційної морфології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, професор Гольдін Павло Євгенович.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради заклада вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та містить нові науково-обґрунтовані результати, а саме:

- описано новий рід та вид міоценового тюленя з Східного Паратетису *Paratethyphoca libera*;
- підтверджено таксономічний статус та оновлено діагноз міоценового тюленя *Monachopsis pontica*;
- надано опис тюленю *Phocidae* indet. з нижньосарматських відкладів України, який морфологічно подібний до *Phocidae* indet. з конкських відкладів Казахстану;
- висунуто гіпотезу всмоктувального живлення у *Paratethyphoca libera* та *Monachopsis pontica* на основі стертості їх зубної системи;
- висунуто гіпотезу, що деякі унікальні особливості скелетної морфології тюленів Паратетису є результатом пристосування до важкого пахіостеосклеротичного скелету, який був сформований як

адаптація до підвищеної солоності басейну;

- показано близьку філогенетичну спорідненість *Paratethyphoca libera* та *Monachopsis pontica* з сучасними *Phocinae*.

Здобувач має 3 наукові публікації за темою дисертації у наукових виданнях, що індексуються в базах даних Scopus (Q1/ Q2) та Web of Science Core Collection, а також 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях, 3 з яких – міжнародні. Усі статті відповідають темі дисертації згідно з отриманими науковими результатами відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків.

Перелік статей:

1. Gol'din, P., Haiduc, B., S., Kovalchuk, O., Gôrka, M., Otryazhyi, P., Brânzilă, M., Păun, E. I., Barkaszi, Z., Țibuleac, P., and Rățoi, B., G. (2020). The Volhynian (late Middle Miocene) marine fishes and mammals as proxies for the onset of the Eastern Paratethys re-colonisation by vertebrate fauna. *Palaeontologia Electronica*, 23(3), a43. <https://doi.org/10.26879/1091> Q2
2. Otriazhyi, P., Vasilyan, D., Vishnyakova, K., Gladilina, E., & Gol'din, P. (2025). The Miocene seal *Monachopsis pontica*: isolated in a shrinking sea and adapting to its changing conditions. *Royal Society Open Science*, 12(3), 242261. <https://doi.org/10.1098/rsos.242261> Q1
3. Otriazhyi, P., Obadă, T., Kovalchuk, O., Vasilyan, D. and Gol'din P. (2025). A new seal from the Late Miocene of the Eastern Paratethys highlights the past regional diversity of true seals (Phocidae). *Swiss Journal of Palaeontology*. 144, 28. <https://doi.org/10.1186/s13358-025-00372-7> Q1

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

1. **Гумовський Олексій Васильович** - доктор біологічних наук (03.00.09 - ентомологія), професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу систематики ентомофагів та екологічних основ біометоду Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. **Оцінка позитивна без зауважень.**
2. **Некрасова Оксана Дмитрівна** – кандидатка біологічних наук (03.00.08 - зоологія), провідна наукова співробітниця відділу моніторингу та охорони тваринного світу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. **Оцінка позитивна з окремими зауваженнями та пропозиціями:**

- 1) Методологічні аспекти. Хоча методологічний апарат роботи є сучасним і всебічним, деякі аспекти потребують додаткового обґрунтування. Доцільно у розділі матеріалів і методів чітко відокремити підрозділ щодо

вивчення морфологічних ознак, зробивши їхній опис більш структурованим і зрозумілим, навіть з урахуванням наявності повного списку ознак та їх кодування у додатку.

- 2) Окрему увагу слід приділити більш детальному опису методик, наприклад, у підрозділі 2.9 «Геометрична морфометрія»: бажано конкретизувати вибір орієнтирів (міток), принципи їх розташування, програмне забезпечення та алгоритми аналізу.
- 3) Порівняльний аналіз. Робота могла б виграти від більш систематичного порівняння з тюленими з інших регіонів світу того ж віку, передусім за межами Європи, що би могло доповнити перше завдання цієї роботи («1. Охарактеризувати морфологію тюленів»).
- 4) Хоча автор концентрується на фауні Паратетису, ширший географічний контекст допоміг би краще зрозуміти унікальність еволюції тюленів у міоцені.
- 5) Висновок 4 потребує обґрунтування: стерті зуби *Monachopsis pontica* та *Paratethyphoca libera* слід переконливо пов'язати з гіпотезою всмоктувального типу живлення, наводячи чіткі морфологічні та функціональні аргументи.

3. **Аністратенко Ольга Юріївна** – кандидатка геологічних наук (04.00.09 - палеонтологія і стратиграфія), старша наукова співробітниця відділу фауни та систематики безхребетних Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. **Загальна оцінка роботи позитивна**, хоча є кілька несуттєвих недоліків, які не впливають на її наукову цінність:

- 1) Помітно, що автор невпевнено користується стратиграфічною термінологією, недостатньо використовує наявну інформацію про інші групи фауни для створення більш повної картини палеоекологічних умов.
- 2) Більш суворий підхід до супутньої палеонтологічної інформації та стратиграфічного аналізу значно збагатив би дослідження.

4. **Волох Анатолій Михайлович** – доктор біологічних наук (03.00.08 - зоологія), професор кафедри геоекології і землеустрою Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, МОН України. **Оцінка є позитивною**, водночас у роботі наявні окремі незначні моменти:

- 1) Дисертант у деяких випадках використовує невірні переклади з російської мови на українську: «...тюлень з пізнього сармата...», хоча правильно «...тюлень із пізнього сармату...» (с. 60); «...тюлень з

- середнього сармата ...», хоча правильно «...тюлень із середнього сармату ...» (с. 82); «помітки» рос.– «виміри» укр. (стор. 38)
- 2) Підрозділ 1.3.2 «Короткий опис матеріалів тюленів Центрального та Східного Паратетису» (с. 38) українською мовою краще назвати: «Стислий опис...».
 - 3) Відносно часто дисертант вживає слова «декілька», хоча йдеться про кількість меншу 10; тобто правильніше: «кілька».
 - 4) Українське «Протягом» означає російське «На сквозняке». Тому використання цього слова для означення певного терміну не є бажаним - точніше буде: «Упродовж» (с. 53 та ін.).
 - 5) Іноді трапляються прикрі неточності. Наприклад, дослівно: «В аналізі загальних доказів *Paratethyphoca libera* та *Monachopsis pontica* формують клади між інших тюленів Паратетису (стор. 144), хоча правильніше «...між іншими тюленими...».
5. **Рідуш Богдан Тарасович** – доктор географічних наук (11.00.04 - геоморфологія та палеогеографія), завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, МОН України. **Оцінка позитивна**, водночас є кілька зауважень:
- 1) Структурні недоліки. Деякі підрозділи, наприклад 3.4, надмірно громіздкі. Анатомічні описи різних кісток подаються без логічної послідовності, що ускладнює сприйняття. Доцільно було б згрупувати описи за анатомічними системами (череп, осьовий скелет, кінцівки) з чіткими підзаголовками. Відповідно у порівняльних даних було б доцільно структурувати матеріали не тільки за таксономією, а й за хронологічними періодами.
 - 2) Рисунки 7.1 та 7.2 (філогенетичні дерева) дещо важкі для сприйняття через щільність інформації.
 - 3) Термінологічна непослідовність. У тексті деінде непослідовно використовується анатомічна термінологія. Наприклад, паралельно вживаються «премоляри» і «малі кутні зуби», «моляри» і «великі кутні зуби», «головне вістря» і «головний виступ» без пояснення співвідношення між цими термінами.
 - 4) Трапляються неточності – наприклад, «блок плеча більший за його головочку» (ймовірно, мова йде про блок плечової кістки).
 - 5) Мовні та стилістичні помилки. У тексті трапляються граматичні помилки, невідповідності відмінків та числа, а також деякі кальки з англійської мови («харчової поведінки» замість «трофічної поведінки», «захоплення здобичі» замість «полювання» тощо).
 - 6) Введено дещо незрозумілий термін «язикостиральне всмоктування».

- 7) Деякі речення надмірно ускладнені, наприклад: «Окрім того деякі особливості цієї знахідки, такі як стерті зуби, дозволили вивести гіпотезу про його харчову поведінку та надати їй еволюційного контексту».

Та присутні на захисті фахівці:

Дзеверін Ігор Ігорович, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Дисертаційна робота відзначається актуальністю, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів. Здобувач продемонстрував високий рівень підготовки, ґрунтовні знання та здатність до наукової дискусії.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради.

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, присуджує **Отряжому Павлу Анатолійовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 09 «Біологія» за спеціальністю 091 «Біологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Гумовський
О.В. Гумовський

Підпис гр. *О.В. Гумовського*
Засвідчую: начальник відділу кадрів
Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України

